

PESTY FRIGYES KÉZIRATOS HELYNÉVTÁRÁBÓL

3059
Múzeum Karcag

I.

JÁSZKUNSÁG

Közéleti

BOGNÁR ANDRÁS

Kiadja a

KATONA JÓZSEF MEGYEI KÖNYVTÁR

és a

VERSEGHY FERENC MEGYEI KÖNYVTÁR

Kecskemét - Szolnok

1978

[24. KARCZAG]

[95^r]

Helynevek. Nagy kun Karczag községből - Jászkun kerületből.

1^{ör} K a r c z a g Község tartozik a jászkun kerülethez, fekszik a nagykunszágban, melynek székhelye - a' terület és környék, hol és a megyen Karczag község a' többi nagykun községekkel együtt fekszik közönségesen "alföld" nevezete alatt ismertetik.

2^{ör} A községnek mint városnak is jelenben egy neve él, 's mint Karczag ösmeretes országszerte.

3^{ör} Hajdan a községet kardszagnak, majd kardszag-újszállásnak irták.

4^{ör} Karczag község a levéltárban található jegyzőkönyvek támasítása szerint 1702^{ik} évben már említették, ez időtől kezdődnek jegyzőkönyvei; de létezett már 1700. előtt is szájbéli hagyomány szerint a' mai karczagtelkén, a' várostól délkeleti részen, mint egy 1000 ölnyire, egy felemelkedett magaslaton.

5^{ör} Népesítetett a IV^{ik} Béla király idejében be jött kunokból.

6^{OR} A község nevének honnan lett eredetét meghatározni nem lehet. - az "ú j s z á l l á s" hihetőleg azért ragasztatott az előbbi Kardszaghoz, mivel ez a 'tatórok által elpusztítottán a' megmaradhatott lakosok újabban szállották meg a mostani helyen Karczag községet.

7^{OR} A község határában előforduló topographiai nevek; következők: Kődszállás, Hathás, szántó föld - Bócsa, Magyarka legelő - Hegyesbor, részint szántó, részint legelő - Asszony-szállás legelő; mellyek hajdan mind megannyi helységek valának, 's a' tatár járás által pusztultak el.

[95^V]

Bugyogó szántó föld, hajdan vísenyősségeről nevezetett így. - Ü l l ó hajdan vízfolyás, jelenleg részint szántó, részint kaszálló. - Berek szántó föld, fele részénél több a' Madarasi területhez tartozik, az üllőtől hajdan körül kerítetve Berek nevét onnan kaphatta. -

Eose zug. Eose nevű kunvezértől. Óses a hajdan benne lakott ózokról, legelő. - Kettőshalom - egymáshoz közelségeről. Bugyogó-fertő mocsáros voltáról. Veres fenék, hajdan vízfolyás mállyedék, jelenben száraz, nevezetét mint több később említendő tájak 's határ részek, onnan kapta a monda szerint, hogy a' tatár járás után Veres nevű egyén ütötte fel mellette tanyáját, 's lakott ott jószágaival. - Ürmös sziget, sziget, hol máig is sok üröm terem. - Hodos fenék, Hodos hát, legelő, hason való egyénről nevezetve. - Nagy állás, legelőnek egy

[96^I]

része, hol a guja szokott megállani, delelni. - Csíkos-ér, hajdan vízfolyás, most száraz, igen bőv osírktermő volt. - Lapos fenék, hajdan ingovány volt, most száraz. - Tetves sziget, nyájdísznó járás. - Rókajukas hát, az ott tanyásott rókákról. - Kónya derék, hajdan vízfolyás, hasonnevű halászlóról. - Berécz fenék, Katymár fenék, hajdan vízfolyás. - Katymár hát, szikhát szikességéről, mellyet ma is bir. - Járos, csorda sziget - mind kettő sziget. - Tisztahát legelő rész, hátság és terméketlen voltáról. Postafertő, fertő a posta föld szomszédságában. Dísznórét, Kanvágta, legelő, hagyomány szerint hajdan vaddísznók tanyája volt. - Dísznó halom, Asszony szállási telekhalom - halmok. Murza, laponyag, ily nevű hajdani kondásról ki nyáját e tájon legeltette. Templom laponyag - hajdan e laponyagon volt az asszony szállási templom. Vedres laponyag - Vedresfenék, amaz emelkedett, emez hajdan vízfolyás, hason nevi halászlóról. Német sziget - Fekete halom - mind kettő oly nevű hajdani pásztoroktól kapta nevezetét. Kettőslaponyag, egyeslaponyag legelő rész. - Csigányhalom a rajta tanyát ütött sátoros csigányokról. Révhalom - Révfenék, a szomszédos P. Ladány és karczagi határon keresztül vonuló Hortobágyon volt révről neveztetik. Zádor - erdőcske. Aranyos ér, Aranyos halom, aranyos hát. Hármás halom. Csoma ér - Csoma nevű halászlóról - Miklós sziget - Kis és Nagy tolvajok hajtan sűrű rétság, melybe a monda szerint tolvajok tanyáztak. Bési sziget, Kopasz sziget - szigetek. Kis és Nagy Kunlapos lóssas

terület, legelő, mely essős időben vis alatt áll. - Hosszú-
porong - hosszúváltáról. - Gálporong, gál nevű juhászkőről.
[96^v] Csattogtelek, mellyen máig is hasonnevű fű terem - immen. -
Csattoghalom, Csattogér. Akasztólaponyag, rajta hajdan a-
kasztófa állott. Kápolna halom, a rajta volt hajdani kápolná-
ról. Borjúdűllő, borjú csordajárás, 's legelőhely. Sásasár,
Ümvere, hajdan vísfolyások. - Férgestő - a' hajdan benne élt
különféle vízi férgekről - jelenleg kotús hely. Csordás szig-
et, Lente sziget, Kovács sziget, nagy és kis Büske sziget;
mind meg annyi szigetek voltak, 's neveiket a tatárjárás a-
latt bennök magukat meghúzott egyénektől nyerték monda sze-
rint. Orsolya, hajdan igen szép nádat termő rét, ma kotú. -
Sándorok - több szigetek. - Juhász, Kise, Megyesi, Zábráczki
porong - hason nevű egyénekről nevezett kisebb nagyobb poron-
gok. Úrtárárt, legelő - hol sok úrtöm - Kis és Nagy szénás hol-
jő minőségű 's tiszta széna terem. - Kassállók. Gyakorkút, Tú-
rikút - kútak. - Paperehát, Papere, vísfolyás, melyben hajdan
a monda szerint pap vagy papnevű ember belefúlván nevét onnan
nyeré. Péntekhalom, Magyarikai halom. Tarcsa, Tarcsahát, Hossz-
szúhát, legelő. - Érbuga, hajdan nevezetes ér, melyből több
erek ágadván ki, mintegy feje volt azoknak - ma jelentéktelen
vízállás. Apavára, régen több nagy erekből, és nagy rétségtől
körüített várformájú sziget, hova a hagyomány szerint a' tatár
pusztítás elől menekültek a' lakosok, - most legelő. Cseh kőr-
tő, Májvás, Délő oldal, Vékony, Kondás, Szilágyi, Kigyós -

[97^s]

mind megamnyi szigetek a' réten; mint Bánfi, Balás is. -
 Nádas ér, Csehér - vízfolyások voltak - Agyagos - réti le-
 gelő, agyagos természetéről. Sárosér, Úrmös ér vízfolyások
 voltak. Sósporong , Sós nevé egyénről. Zöldégés, hajdan nagy
 rét, ma kotús legelő. - Kender ásztató egy ér, hol kendert
 ásztattak ez előtt. Kigyós derék, Kunérsziget, Kun érderék.
 Csukás ér, Pernyés, Perjés, - szigetek - Botonás hajdan nagy
 nadtermő hely - ma száraz - Dúsa, Labonczporong, hason nevé
 egyénekről. Seberér, Görbeér, Görbe sziget. - Rakonczás, kis
 és Nagy Halas, a hajdani nagy rétnek egyes részei voltak, ez
 utóbbi arról neveztetvén hogy igen sok halat adott. Ládafia
 - sziget - Hógyezug - is. Kálmánér, Kálmánsziget, Balogsziget,
 Hegedüs-telek, Hegedüserék, Kargaderék, Csobi porong - Árkus
 sziget, Dinnyés sziget, Csáti porong, Domsziget, Hosszú szig-
 get, Kargafenék - Kisdéllés, Nagydéllés, Oldaldéllés - gulya
 delelő helyei - Virágporong, Virágsziget, hasonnevű kondásról.
 - Penesziget, Penehát, Pene ér. Fássziget, Fásér. Hegyesbori-
 fenék, Hegyesbóri sziget - a karczagi határba ékforma besze-
 gelléséről. Hattyúsfenék, Hattyús lapály - hajdanta sok haty-
 tjú lakott benne. Ravaszjuk - Deme sziget, Sásas lapos. Tisz-
 talaponyag - Sárga halom, Czigány halom, Konta halom. - Görbe
 fertő, Bibiczlaponyag, Kettős laponyag - Tarattyó, Sós fertő
 Tibócz, Tiboczhalom, Tiboczfertő - Tibocz kun csapat vezér ne-
 véről - Veres fertő, Álom sziget, Törökboriér, Törökborihalom,

[97^v]

Tőrökboritelek, - hol máig is láthatók bizonyos téгла épü-
letnek maradványai; a monda szerint bizonyos Bori nevű tőrök
csapat vezéréről neveztetvén el, ma legelőül használtat-
ni szokott terület. Dráva laponyag, Baltaér, Kecske ere,
Kecskeere-laponyag - Vajas, Vajascurgó, Kettősér, Erdőföld -
egyidőben erdőnek osztatott ki, onnan maradt reá e' nevezett. -
Túzok laponyag. Gergely halom, Nagy és Kis fertő. - Kis és
nagy Zádor - ér, hajdani Zádor kunvezérről nyerte nevét, ki
a rege szerint, Ohat Mártonné Agota leányát nőül venni akar-
ván, Bengerseg nevű fegyvernökét küldé Ágotához - kinek ne-
véről egy a' határszélni korcsma nevezetik. - Bengerseg
hűségtelensége következtében ura által azon méreggel itattat-
ván, melylyel ő urát elveszteni akarta, azon hely hol eltemette-
tett máig is Bengersegnek nevezetik. Karajános, gát Karczag.
és Kisújszállás közt, hajdan nagy rétság, melybe Karajános ne-
vű kun lovastul belevszett a hagyomány szerint, 's nevezést
omnan nyerte. Kara János magyarul Fekete Jankó - az alföldet
pusztító ráczok vezére volt, a szoboszlai hajdúk fojtották a
róla elnevezett rétságbe. - Új Péter úr mondája, szerint. -
Kis és Nagy Vénkert, Agyagos, Zugkert, Tégláskert, Komiss-
kert, Völgyeskert, Partos kert, Koldús kert, Szőlős kertek. -

Kelt Karcagon Aprilis 27^{ik} 1864.

Varró László mk. főbíró. -